

BARBARA MAŁGORZATA KAŁDON
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
w Warszawie

 <https://orcid.org/0000-0001-5920-9130>

Penalizacja pornografii dziecięcej w badaniu opinii społecznej studentów

Criminalization of child pornography in student's public opinion survey

Abstract: The article is of a theoretical and empirical nature, presenting the main problems of child pornography and the assumptions of the amendment to the Penal Code of July 7, 2022 in the scope of Art. 202 of the Penal Code, hereinafter referred to as "Zmkk2022". In addition, the study presents the results of a public opinion survey regarding the penalties for the crime of child pornography and their comparison with legally applicable regulations, as well as the statistics of penalties imposed by courts. The survey was carried out in March 2024 based on an original survey questionnaire of a group of 236 respondents – students.

Keywords: child pornography, amendment, punishment, public opinion, court statistics

1. Wstęp

Artykuł ma charakter teoretyczno-empiryczny. Jego przedmiotem są przestępstwa z art. 202 k.k.¹, w tym regulacje zmienione w ramach nowelizacji Kodeksu karnego z 7 lipca 2022 r. t.j.² (dalej jako: Zmkk2022). Część teoretyczna obejmuje problematykę pornografii dziecięcej.

Celem badania opisanego w części empirycznej było ustalenie opinii studentów w zakresie hipotetycznych kar, jakie powinny być wymierzone

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny. T.j. Dz.U. 2024, poz. 17.

² Ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw. Dz.U. 2022, poz. 2600.

za przestępstwa określone w art. 202 k.k., oraz porównanie ich z prawnie obowiązującymi regulacjami.

Problem główny badań zawiera się w pytaniach: jakie kary powinny być wymierzone sprawcom przestępstw określonych w art. 202 k.k., czy obecne sankcje karne dotyczące tego zagadnienia są zbieżne z opiniami ankietowanych?, czy respondenci opowiedzieliby się za wprowadzeniem do ustawodawstwa polskiego kary śmierci za omawiane przestępstwa?, czy nowelizacja Zmkk2022 w stopniu wystarczającym chroni ofiary czynów zabronionych określonych w art. 202 k.k.? Zgodnie z tezą przyjętą w artykule opinie na temat karalności przestępstw związanych z pornografią dziecięcą są znacznie surowsze niż obowiązujące regulacje kodeksowe oraz kary wymierzone w praktyce sądowej.

Autorka w swoim badaniu zastosowała metodę sondażową i metodologię interpretacyjno-opisową. W artykule posłużono się techniką analizy dokumentów, a jako narzędzie badawcze zastosowano autorski kwestionariusz ankiety.

2. Część teoretyczna

2.1. Problematyka pornografii w zarysie

Przedmiotem ochrony określonym w art. 202 k.k. jest w dużej mierze wolność seksualna dziecka, które ze względu na swój wiek najczęściej nie potrafi w sposób racjonalny tą wolnością dysponować³. Twierdzenie o szkodliwym wpływie pornografii na dzieci jest niekwestionowane i nie może podlegać dyskusji⁴.

W art. 202 k.k. ustawodawca zawarł typy czynów zabronionych, które są wyrazem przeciwdziałania pornografii. Istotą artykułu jest m.in. wytwarzanie oraz obrót materiałami przedstawiającymi inne osoby w trakcie czynności seksualnych lub osoby pozbawione okrycia intymnych części swojego ciała. Celem materiałów pornograficznych jest wywołanie u oglądającego podniecenia seksualnego i tym samym pewnego rodzaju zadowolenia w owej sferze życia. Pornografia jest bez wątpienia zjawiskiem szkodliwym społecznie, wiąże się bowiem z poważnym naruszeniem ludzkiej godności. Zwraca się przy tym uwagę, że może prowadzić do wielu przestępstw o charakterze seksualnym lub związanych z wykozystaniem drugiego człowieka dla chęci zysku, np. w ramach handlu

³ J. Warylewski, K. Nazar: *Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności*. W: *Kodeks karny. Komentarz*. Red. R.A. Stefański. Wyd. 6. C.H.Beck, Warszawa 2023, s. 1423.

⁴ *Ibidem*.

ludźmi⁵. Ustawodawca odnośnie do dzieci oparł się na bezwzględnym zakazie ich udziału w procesie wytwarzania treści pornograficznych. Poza tym celem ochrony przy tych zakazach jest obyczajność, a w jej ramach – prawidłowy rozwój dziecka, mogący doznać poważnych zaburzeń w trakcie uczestniczenia w zakazanym procederze⁶.

2.2. Szkodliwość pornografii dziecięcej – kontekst społeczny

Przestępstwa związane z pornografią dziecięcą mają katastrofalne skutki dla ich ofiar. Można tu wymienić różnego rodzaju zaburzenia i choroby psychiczne, obniżone poczucie własnej wartości, problemy w nawiązywaniu relacji międzyludzkich, ryzyko powtórnej wiktymizacji.

Zrozumienie istoty tego problemu oraz wdrożenie odpowiednich środków w aspekcie prawnym są kluczowe dla zapewnienia dzieciom prawidłowego procesu dorastania i uniknięcia w przyszłości: obniżonej samooceny, depresji, lęków, różnego rodzaju zaburzeń. Wskazane okoliczności mają długotrwałe konsekwencje dla zdrowia psychicznego. Ofiar mogą dotyczyć: problem reintegracji społecznej i dysfunkcje w nawiązywaniu relacji międzyludzkich, ryzyko wzrostu liczby podobnych przestępstw popełnianych w przyszłości przez dawne ofiary, a także obniżenie zaufania do dorosłych i kryzys zaufania do instytucji państwowych.

Określenie poziomu zagrożenia wykorzystywaniem seksualnym dzieci korzystających z Internetu nie jest łatwym zadaniem. Statystyki policyjne i inne tego typu dane nie są w stanie oddać pełnego poziomu zagrożenia, gdyż zawsze pozostaje tzw. ciemna liczba przestępstw. W Polsce pierwszą ogólnokrajową akcją związaną z bezpieczeństwem dzieci w Internecie była kampania społeczna „Dziecko w Sieci”, zorganizowana w 2004 r. przez Fundację „Dzieci Niczyje” (obecnie: Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę). Działania podejmowane w zakresie kampanii poprzedzone zostały sondażem przeprowadzonym wśród blisko 9000 dzieci korzystających z Internetu⁷. Na podstawie wskazanych badań można zauważyć, że dzieci korzystające w Polsce z Internetu bardzo często zaniedbują podstawo-

⁵ M. Rodzynekiewicz: *Rozdział XXV k.k. Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności*. W: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117–277*. T. 2. Red. A. Zoll. Zakamycze, Kraków 2006, s. 666–667.

⁶ J. Piórkowska-Flieger: *Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności*. W: *Kodeks karny. Komentarz*. Red. T. Bojarski. Wyd. 7. Wolters Kluwer, Warszawa 2016, s. 585–591.

⁷ Ł. Wojtasik: *Pedofilia i pornografia dziecięca w Internecie*. W: *Wykorzystywanie seksualne dzieci. Teoria, badania, praktyka*. Red. M. Sajkowska. Fundacja „Dzieci Niczyje”, Warszawa 2003, s. 184.

we środki bezpieczeństwa, przez co są narażone na niebezpieczeństwa związane z obecnością w sieci środowisk pedofilskich. Duża dostępność materiałów pornograficznych może mieć częstokroć zły wpływ na rozwój dziecka i świadczy niewątpliwie o braku odpowiedniej kontroli tego typu zasobów internetowych⁸. Analiza przywołanych badań nasunęła takie postulaty, jak: konieczność działań edukacyjnych, skierowanych do dzieci, a mówiących o zagrożeniach i zasadach bezpiecznego korzystania z Internetu; objęcie działaniami edukacyjnymi dotyczącymi zasad bezpieczeństwa i kontroli poczyznań dzieci w Internecie także rodziców oraz pracowników placówek oświatowych; podjęcie kroków na rzecz ograniczenia dostępności materiałów pornograficznych dla najmłodszych użytkowników Internetu (oprogramowanie filtrujące, kontrola zasobów sieci)⁹.

2.3. Pornografia dziecięca – główne aspekty

Konwencja o cyberprzestępczości wprowadziła w art. 9 ust. 2 definicję pojęcia „pornografia dziecięca” jako materiału pornograficznego, który w sposób widoczny przedstawia: osobę małoletnią w trakcie czynności wyraźnie seksualnej; osobę, która wydaje się być małoletnią, w trakcie czynności wyraźnie seksualnej; realistyczny obraz prezentujący osobę małoletnią w trakcie czynności wyraźnie seksualnej¹⁰.

Jak słusznie wskazał Sąd Najwyższy: „Pojęcie pornografia dziecięca oznacza jakikolwiek materiał, który wizualnie przedstawia dziecko uczestniczące w rzeczywistej lub udawanej czynności wyraźnie seksualnej lub jakiegokolwiek przedstawianie narządów płciowych dziecka głównie w celach seksualnych”¹¹. W wyroku z 23 listopada 2010 r. Sąd Najwyższy zaznaczył, że: „Znamię treści pornograficzne użyte w dyspozycji art. 202 § 3 k.k. jest pojęciem prawnym, a nie medycznym czy seksuologicznym, zaś biegły seksuolog posiada wiadomości specjalne jedynie w zakresie ustalenia hipotetycznego wpływu danej prezentacji na potencjalnego odbiorcę w płaszczyźnie jego reakcji emocjonalnych, w tym seksualnych. Żaden biegły, w tym biegły seksuolog, nie jest w stanie zastąpić Sądu w ocenie istnienia tego znamienia w danej prezentacji. Treści pornograficzne w rozumieniu art. 202 k.k. to zawarte w utrwalonej formie (np. film, zdjęcia, czasopisma, książki, obrazy) lub nie (np. pokazy na

⁸ Ibidem, s. 188.

⁹ Ibidem.

¹⁰ Konwencja Rady Europy o cyberprzestępczości, sporządzona w Budapeszcie dnia 23 listopada 2001 r. Dz.U. 2015, poz. 728.

¹¹ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 stycznia 2020 r. V KK 655/19 [Legalis]; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 2021 r. IV KK 251/20 [Legalis].

żywo), prezentacje czynności seksualnych człowieka (zwłaszcza ukazywanie organów płciowych człowieka w ich funkcjach seksualnych), i to zarówno w wymiarze niesprzecznym z ich biologicznym ukierunkowaniem, jak i czynności seksualnych człowieka sprzecznych z przyjętymi w społeczeństwie wzorcami zachowań seksualnych”¹².

Artykuł 202 § 3, 4, 4a, 4b oraz 4c k.k. zakazuje m.in. tzw. pornografii dziecięcej. Jego paragrafy stanowią szczególną ochronę dzieci przed omawianym zjawiskiem, mają bowiem na celu chronić obyczajność w dziedzinie seksualnej, rozumianą jako potrzebę ochrony dziecka przed destrukcyjnym wpływem pornografii na jego rozwój psychofizyczny¹³. Przedstawione uregulowania chronią wolność seksualną małoletnich. Z pewnością są to słuszne przepisy, albowiem pornografia dziecięca jest szczególnie społecznie szkodliwa i stanowi wykorzystywanie dzieci. Poza tym w sytuacji, gdy jej produkcja odbywa się z udziałem małoletniego, to dochodzi do jego seksualnego wykorzystania i obojętna jest w takim przypadku zgoda małoletniego/jego rodziców. Następstwem takiego zachowania jest z kolei zazwyczaj bardzo duże pokrzywdzenie ofiary, trwające długo i mające źródło w rozpowszechnianej przez lata pornografii z jego udziałem¹⁴. Ponadto, pornografia dziecięca propaguje i afirmuje zachowania będące czynami kryminalnie bezprawnymi¹⁵.

W art. 202 § 3 k.k. ustawodawca wprowadził typ przestępstwa mający na celu przede wszystkim przeciwdziałanie powstawaniu i rozpowszechnianiu materiałów pornograficznych objętych bezwzględnym zakazem, związanym z treściami pedofilskimi, epatującymi przemocą i prezentującymi posługiwanie się zwierzęciem. Czynność sprawcza tego przestępstwa polega na tym, że sprawca celem rozpowszechniania produkuje, utrwała lub sprowadza, przechowuje lub posiada albo rozpowszechnia lub prezentuje treści pornograficzne z udziałem małoletniego lub treści pornograficzne odnoszące się do prezentowania przemocy lub posługiwania się zwierzęciem. Przez **produktowanie** w takim ujęciu należy rozumieć czynności polegające na działaniach zmierzających do wytworzenia materiału, jakim jest powstanie treści pornograficznej¹⁶. Odpowiedzialności karnej w powyższym aspekcie będzie podlegał każdy uczestnik działań technicznych i organizacyjnych niezbędnych do wykonania takich treści,

¹² IV KK 173/10. OSNwSK 2010, nr 1, poz. 2302.

¹³ S. Hyps: *Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności*. W: *Kodeks karny. Komentarz*. Red. A. Grześkowiak, K. Wiak. Wyd. 5. C.H.Beck, Warszawa 2018, s. 1045.

¹⁴ J. Warylewski, K. Nazar: *Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej...*, s. 1423–1424.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ B. Kunicka-Michalska, J. Wojciechowska: *Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania, wolności seksualnej i obyczajności oraz czci i nietykalności cielesnej*. Rozdział XXIII, XXIV, XXV i XXVII Kodeksu karnego. Komentarz. C.H.Beck, Warszawa 2001, s. 125.

np. reżyser, scenarzysta, aktorzy, wydawca czasopisma¹⁷. Natomiast **rozpowszechnieniem** treści pornograficznych jest m.in. kolportaż, publikacja, użyczenie czy kopiowanie oraz innego rodzaju udostępnianie takich treści szerszemu i niedookreślonej kręgowi osób. Nie będzie przy tym rozpowszechnianiem działanie polegające na udostępnieniu treści pornograficznych niewielkiej i ściśle określonej grupie osób¹⁸. Z kolei **utrwalaniem** jest zapis na jakimkolwiek nadającym się do tego nośniku, nadawanie trwałości, zachowywanie na przyszłość, np. poprzez filmowanie, fotografowanie, a skutkiem takiego utrwalania jest powstanie nowego produktu¹⁹. Przez **sprowadzanie** należy rozumieć jakąkolwiek formę uzyskania materiału zawierającego treści pornograficzne. Może ono polegać np. na zakupie, ściągnięciu z Internetu na własny dysk lub na realizacji zamówienia od innej osoby. Źródło, z którego tutaj sprawca korzysta, jest obojętne dla jego odpowiedzialności karnej²⁰. Zgodnie z wyrokiem Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 27 września 2012 r. zachowanie ograniczone do wchodzenia na stronę internetową i zapoznawania się z zawartymi tam treściami pornograficznymi z udziałem małoletniego nie stanowi sprowadzania treści pornograficznych²¹. W omawianym zakresie znamię **posiadania** zostaje spełnione, jeżeli sprawca w jakikolwiek sposób realnie włada przedmiotem zawierającym przekazy pornograficzne, tzn. decyduje o jego losie, nawet jeśli nie byłoby jego własnością, zaś **przechowywanie** jest formą posiadania, z tą różnicą, że najczęściej jest związane z przyjęciem zlecenia przetrzymania określonych treści pornograficznych dla kogoś innego²². **Prezentowanie**, jako jedna z ostatnich czynności sprawczych, zdaniem Sławomira Hypsia polega na pokazywaniu treści pornograficznych w jakiegokolwiek formie oraz postaci, tj. zarówno publicznej, jak i prywatnej, która pozwala w sposób bezpośredni innym osobom zapoznać się z jej treścią²³.

Treści pornograficzne z udziałem dzieci, związane z użyciem przemocy lub posługiwaniem się zwierzędziem zaliczane są do tzw. twardej pornografii. Artykuł 202 § 3 k.k. nie uwzględnia jednak wszystkich przejawów

¹⁷ M. Rodzyńkiewicz: *Rozdział XXV k.k. Przepisy przeciwko wolności seksualnej...*, s. 679.

¹⁸ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 lutego 1987 r. WR 28/87. OSNKW 1987, nr 9–10, poz. 85.

¹⁹ J. Warylewski: *Przepisy przeciwko wolności seksualnej i obyczajności. Rozdział XXV kodeksu karnego. Komentarz*. C.H.Beck, Warszawa 2001, s. 911.

²⁰ B. Kunicka-Michalska: *Przepisy przeciwko wolności seksualnej i obyczajności popełniane za pośrednictwem systemu informatycznego*. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław–Warszawa–Kraków 2004, s. 81 i nast.

²¹ II Aka 171/12 [Legalis].

²² S. Hyps: *Przepisy przeciwko wolności seksualnej...*, s. 1047.

²³ Ibidem.

tw. twardej pornografii, np. pornografii nekrofilnej czy sadomasochistycznej, która nie może być kwalifikowana jako pornografia z użyciem przemocy z uwagi na zgodę masochisty na zadawane mu ból i cierpienie²⁴. Należy przy tym wspomnieć, że sformułowanie: „z użyciem przemocy”, w pierwotnym brzmieniu art. 202 k.k. nie pozostawiało wątpliwości, że chodziło tu o autentyczne sceny użycia siły²⁵.

Z dniem 26 maja 2014 r. znamię „małoletni poniżej lat 15” zostało zastąpione znamieniem „małoletni”, które oznacza każdego, kto nie ukończył 18. roku życia. Od wspomnianego dnia art. 200 § 3 k.k. zakazuje prezentowania treści pornograficznych małoletniemu lub udostępniania mu przedmiotów mających taki charakter albo rozpowszechniania treści pornograficznych w sposób umożliwiający takiemu małoletniemu zapoznanie się z nimi. Określenie „prezentowanie treści pornograficznych” odpowiada temu samemu sformułowaniu, które zostało użyte w § 1, i może polegać na okazywaniu małoletniemu zdjęć pornograficznych czy też projekcji filmu pornograficznego.

Uzupełnieniem normy z § 3 omawianego artykułu jest kolejny typ kwalifikowany przestępstwa, zawarty w art. 202 § 4 k.k., wyrażający zakaz utrwalania treści pornograficznych z udziałem małoletniego. Regulacja ta wprowadza bezwzględny zakaz produkcji pornografii, chociażby na własny użytek, jeśli dotyczy dziecka, które nie osiągnęło 18 lat. Ustawodawca obejmuje także zakresem kryminalizacji odbiorców omawianego zagadnienia, albowiem zgodnie z kolejnym typem kwalifikowanym, określonym w art. 202 § 4a k.k. – odpowiedzialności karnej podlega sprawca, który przechowuje, posiada lub uzyskuje dostęp do treści pornograficznych z udziałem małoletniego poniżej lat 18. Zakaz ten odnosi się do jakiegokolwiek formy dostępu do wskazanych treści, również uzyskanych drogą internetową²⁶.

Warto zauważyć, że z dniem 18 grudnia 2008 r. w art. 202 k.k. dodano § 4b, penalizujący produkcję, rozpowszechnianie, prezentowanie, przechowywanie lub posiadanie treści pornograficznych przedstawiających wytworzony albo przetworzony wizerunek małoletniego uczestniczącego w czynności seksualnej. Przepis ten posiada indywidualny przedmiot ochrony – obyczajność w sferze życia seksualnego. Odnośnie do tzw. pozorowanej pornografii dziecięcej trudno mówić o ochronie jakiegokolwiek zindywidualizowanego dobra prawnego w postaci wolności seksualnej, w rzeczywistości nie dochodzi bowiem do zaangażowania dziecka w tworzenie treści pornograficznej.

²⁴ J. Warylewski, K. Nazar: *Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej...*, s. 1429.

²⁵ Ibidem.

²⁶ S. Hyps: *Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej...*, s. 1047.

Uzasadnieniem prawnym dla istnienia tego zakazu jest dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/93/UE z 13 grudnia 2011 r. w sprawie zwalczania niegodziwego traktowania w celach seksualnych i wykorzystywania seksualnego dzieci oraz pornografii dziecięcej, zastępująca decyzję ramową Rady 2004/68/WSiSW²⁷.

Poza tym wraz z nowelizacją Kodeksu karnego dokonaną ustawą z dnia 4 kwietnia 2014 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw²⁸, obowiązującą od 26 maja 2014 r., ustawodawca w art. 202 § 4c k.k. wprowadził nowy typ czynu zabronionego, polegający na zakazie uczestniczenia w celu zaspokojenia seksualnego w prezentacji treści pornograficznych z udziałem małoletniego. Istotą tego przestępstwa jest kryminalizacja zachowań patologicznych, które polegają na uzyskaniu zaspokojenia seksualnego za pomocą kontaktu z pornografią dziecięcą. Przepis ten dotyczy wyłącznie sytuacji, w której sprawca, uczestnicząc w prezentacji pornograficznej, ma na celu jedynie własne zaspokojenie seksualne, i nie obejmuje takiego zaspokojenia innych osób. Do ukarania sprawcy w tym przypadku wystarczy stwierdzenie samego podjęcia takiego działania, które ma na celu zaspokojenie seksualne, natomiast rzeczywiste osiągnięcie tego celu dla bytu owego przestępstwa nie ma znaczenia²⁹.

Także od dnia 26 maja 2014 r. żaden skutek w postaci zapoznania się z pornograficzną treścią przez małoletniego nie jest wymagany, albowiem dla odpowiedzialności z art. 202 § 3 k.k. wystarcza sama prezentacja treści pornograficznych lub udostępnienie przedmiotów o takim charakterze. Jak zauważa Oktawia Górniok, „Przestępstwo jest dokonane w momencie podejmowania jakiegokolwiek czynności składającej się na proces produkowania w celu rozpowszechniania, sprowadzania czy rozpowszechniania, przy produkowaniu w szczególności na tym etapie, na jakim można już rozpoznać wymagany rodzaj pornograficznych treści”³⁰. Przestępstwa z art. 202 § 4, 4a, 4b, 4c k.k. mają również charakter formalny i powszechny.

Strona podmiotowa wyróżnionych występów obejmuje zawsze zamiar bezpośredni, a w niektórych przypadkach także ewentualny, gdyż sprawca musi co najmniej godzić się z tym, że prezentowane lub udostępniane przez niego treści mają charakter pornograficzny. Odnośnie do art. 202 § 3, 4, 4a i 4b k.k. zamiar ewentualny może głównie dotyczyć

²⁷ Dz.Urz. UE L nr 335 z 2011 r., s. 1 ze zm.

²⁸ Dz.U. 2014, poz. 538.

²⁹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 1988 r. V KRN 247/88. OSNKW 1989, nr 1, poz. 12.

³⁰ O. Górniok, S. Hoc, S.M. Przyjemski: *Kodeks karny. Komentarz*. T. 3: (art. 117–363). Wydawnictwo ARCHE, Gdańsk 1999, s. 185–186.

tego, czy w ogóle chodzi o małoletniego, czy też o osobę dorosłą, która ukończyła 18 lat. Wart zasygnalizowania jest ponadto fakt, że jeśli chodzi o art. 202 § 3 k.k., to zamiar ewentualny jest w zasadzie wykluczony przy produkcji celem rozpowszechniania, zaś w przypadku art. 202 § 4c k.k. wymagany jest zamiar bezpośredni w postaci zamiaru kierunkowego, o czym decyduje znamię: „w celu zaspokojenia seksualnego”³¹.

2.4. Założenia nowelizacji Kodeksu karnego z 7 lipca 2022 r. odnośnie do art. 202 k.k.

W wyniku nowelizacji Zmkk2022 ustawodawca zmienił ustawowe zagrożenie wymiaru kary charakteryzowanego przepisem. Dotychczasowe sło- wa: „od lat 2 do 12”, zastąpił sankcją: „od lat 2 do 15”, zwiększając górną granicę ustawowego zagrożenia karą pozbawienia wolności. W związku z wyeliminowaniem z systemu sankcji kary 25 lat pozbawienia wolności konieczne okazało się dokonanie zmian o charakterze dostosowawczym, polegających na usunięciu kary 25 lat pozbawienia wolności z treści tych przepisów, na gruncie których pojawia się ona jako odrębny od zwykłego terminowego pozbawienia wolności rodzaj kary. Z uwagi na wprowadzo- ną w przepisie art. 37 k.k. zmianę w postaci określenia nowego wymiaru górnej granicy kary pozbawienia wolności (do 30 lat) ustanowiono nowe granice ustawowego zagrożenia karą pozbawienia wolności z art. 202 § 3 k.k. Za przestępstwo popełnione w warunkach wskazanego artyku- łu – tj. jeżeli dana osoba w celu rozpowszechniania produkuje, utrwała lub sprowadza, przechowuje lub posiada albo rozpowszechnia lub prezentuje treści pornograficzne z udziałem małoletniego albo treści pornograficzne związane z prezentowaniem przemocy lub posługiwaniem się zwierzę- ciem – sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 2 do 15 lat.

Warto także zwrócić uwagę na zmianę wynikającą z art. 41a § 1 k.k. Rozszerza ona zakres stosowania środków reakcji prawnokarnej wzglę- dem sprawców przestępstw przeciwko wolności seksualnej. W dodanym § 1a zmieniono podstawę orzekania przedmiotowego środka z fakultatyw- nej na obligatoryjną, jeżeli wniosek taki złoży pokrzywdzony. Możliwość orzeczenia zakazu lub nakazu ze wskazanego paragrafu nie jest przy tym w dalszym ciągu uzależniona od rodzaju wymierzonej kary, wystarczające jest już bowiem samo skazanie na jakąkolwiek karę za przestępstwo prze- ciwko wolności seksualnej.

³¹ J. Warylewski, K. Nazar: *Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej...*, s. 1430.

3. Część empiryczna

3.1. Charakterystyka grupy badawczej

Respondentami była grupa 236 studentów uczelni wyższych w Polsce. Wśród ankietowanych przeważali studenci Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (ok. 41%) oraz Uniwersytetu Warszawskiego (ok. 14%). Grupa badawcza składała się w 35% z mężczyzn i 65% z kobiet. Wiek ankietowanych mieścił się w przedziale od 18 do 52 lat. Przy czym mediana wieku wynosiła 21 lat, zaś średnia wieku – 22 lata.

Deklarowane przez respondentów kierunki studiów były różnorodne. Należały do nich m.in.: kierunki psychologiczno-pedagogiczne, kierunki informatyczne, kierunki językowe, kierunki ekonomiczne, kierunki medyczne, kierunki inżynierskie, bezpieczeństwo wewnętrzne oraz prawo.

Znaczna część ankietowanych nie udzieliła odpowiedzi na pytanie o wykonywany zawód lub zadeklarowała brak zatrudnienia. Wśród osób, które wskazały sposób zarobkowania, popularne były m.in.: doradca klienta, sprzedawca, recepcjonista, funkcjonariusz służb mundurowych, prawnik, pracownik biurowy, pracownik gastronomii, barista. Różnorodność respondentów wynika z dążenia do zebrania jak najszerszej grupy badawczej. Poza tym ankietowanie studentów różnych kierunków sprzyja zbadaniu tego środowiska jako całości, zamiast np. jedynie studentów prawa.

3.2. Metodyka badania

Dane do niniejszego opracowania zostały zebrane za pomocą formularza ankietowego w aplikacji Microsoft Forms. Link do formularza został przesłany do losowo wybranych grup studentów.

Ankieta zawierała kafeterię pytań i składała się z dwóch segmentów. Pierwszy z nich odnosił się do informacji o respondencie, takich jak: płeć, wiek, uczelnia i kierunek studiów. Druga część formularza zawierała pytania o opinię ankietowanych co do tego, jakie powinny być najniższe i najwyższe możliwe do wymierzenia ustawowe kary za czyny określone w art. 202 k.k.

Formularz umożliwiał wybór odpowiedzi spośród zamkniętego zestawu możliwości. Uwzględniono w nim także karę śmierci, która nie występuje obecnie w polskim porządku prawnym. Uzasadnieniem powyższego było sprawdzenie opinii respondentów w zakresie hipotetycznej możli-

wości wprowadzenia do katalogu kar tak surowej sankcji za przestępstwa określone w art. 202 k.k. na szkodę dzieci.

Wyniki badania zostały zaprezentowane w dalszej części artykułu w formie tabel oraz wykresów.

3.3. Wyniki badań sondażowych

Na początku badania respondentów poproszono o wskazanie preferencji w zakresie najniższej i najwyższej możliwej do wymierzenia kary z art. 202 § 3, 4, 4a k.k. (por. tab. 1).

Tabela 1. Przestępstwo z art. 202 § 3, 4, 4a k.k. zgodnie z opiniami respondentów (w %)

Rodzaj przestępstwa	Przestępstwo z art. 202 § 3 k.k. – produkowanie, utrwalanie, sprowadzanie, przechowywanie lub posiadanie w celu rozpowszechniania treści pornograficznych z udziałem małoletniego		Przestępstwo z art. 202 § 4 k.k. – utrwalanie treści pornograficznych z udziałem małoletniego		Przestępstwo z art. 202 § 4a k.k. – przechowywanie, posiadanie lub uzyskiwanie dostępu do treści pornograficznych z udziałem małoletniego	
	najniższa	najwyższa	najniższa	najwyższa	najniższa	najwyższa
Wymiar kary						
1 mies. pw	0,87	0,00	0,44	0,00	2,17	0,00
3 mies. pw	1,31	0,00	0,88	0,00	3,04	0,00
6 mies. pw	4,37	0,44	2,63	0,00	9,13	0,43
rok pw	6,99	0,87	8,33	1,75	9,13	2,17
2 lata pw	7,42	2,18	7,89	0,44	8,26	1,74
3 lata pw	11,35	3,49	8,33	3,07	5,65	3,91
5 lat pw	10,04	5,24	14,91	5,26	15,22	8,70
8 lat pw	7,86	4,80	9,65	7,02	10,43	8,70
10 lat pw	20,96	10,04	12,72	8,33	14,78	10,87
15 lat pw	13,10	12,66	16,67	13,60	9,57	13,48
20 lat pw	6,11	13,97	7,46	10,09	6,96	11,30
25 lat pw	6,99	12,66	7,46	16,67	3,91	12,61
30 lat pw	0,87	9,61	1,32	7,46	0,00	10,00
dożywotnie pw	1,75	20,96	1,32	22,37	1,74	13,48
kara śmierci	0,00	3,06	0,00	3,95	0,00	2,61

Źródło: Opracowanie własne na podstawie autorskiego kwestionariusza ankiety.

W zakresie pierwszego wskazanego w tabeli 1 przestępstwa najwięcej ankietowanych opowiedziało się za karą 10 i 15 lat pozbawienia wolności jako najniższą do wymierzenia za wskazany czyn oraz karą dożywotniego pozbawienia wolności jako najwyższą. Co do kolejnego czynu zabronionego – największa liczba badanych opowiedziało się za karą 15 lat pozbawienia wolności jako najniższą możliwą do wymierzenia i karą dożywotniego pozbawienia wolności jako najwyższą. Odnośnie do § 4a najwięcej zwolenników uzyskała kara 5 lat pozbawienia wolności jako najniższa do wymierzenia i na równi w 13,48% alternatywnie kara 15 lat oraz dożywotniego pozbawienia wolności jako najwyższe z opcji do wymierzenia za ten czyn zabroniony.

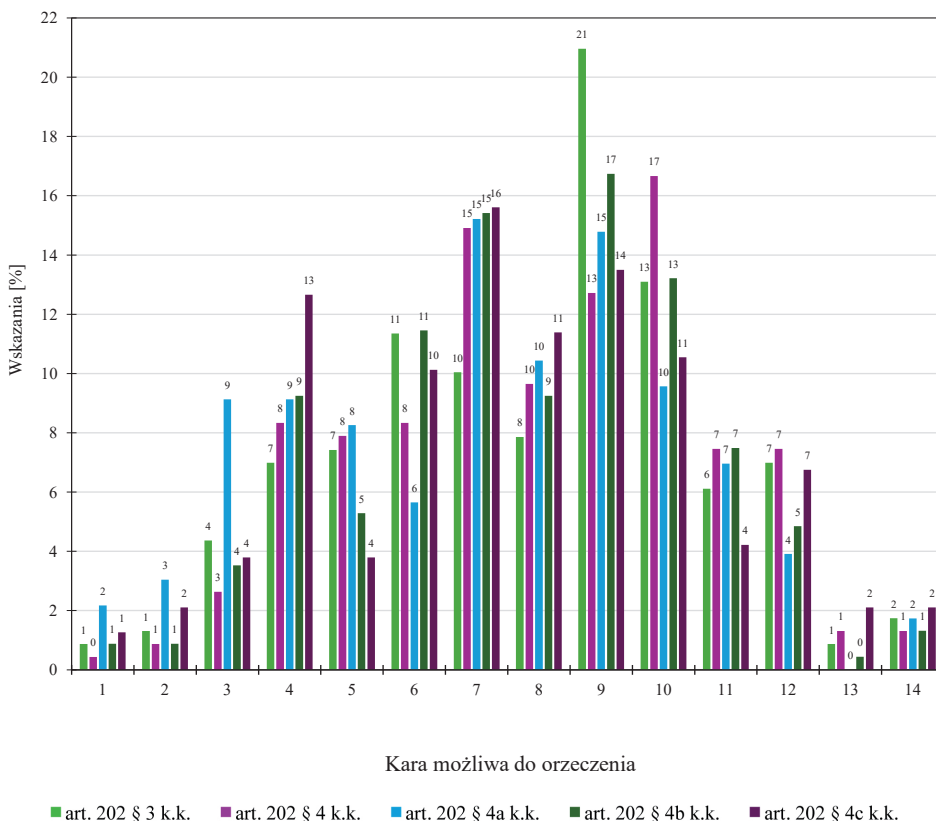
Tabela 2. Przestępstwo z art. 202 § 4b, 4c k.k. na podstawie opinii badanych (w %)

Rodzaj przestępstwa	Przestępstwo z art. 202 § 4b k.k. – produktowanie, rozpowszechnianie, prezentowanie, przechowywanie lub posiadanie treści pornograficznych przedstawiających wytworzony albo przetworzony wizerunek małoletniego uczestniczącego w czynności seksualnej		Przestępstwo z art. 202 § 4c k.k. – uczestniczenie w prezentacji treści pornograficznych z udziałem małoletniego w celu zaspokojenia seksualnego		
	Wymiar kary	najniższa	najwyższa	najniższa	najwyższa
	1 mies. pw	0,88	0,00	1,27	0,00
	3 mies. pw	0,88	0,00	2,11	0,00
	6 mies. pw	3,52	0,00	3,80	0,00
	rok pw	9,25	0,00	12,66	1,71
	2 lata pw	5,29	2,20	3,80	2,56
	3 lata pw	11,45	3,08	10,13	2,99
	5 lat pw	15,42	5,29	15,61	6,84
	8 lat pw	9,25	7,49	11,39	5,98
	10 lat pw	16,74	11,01	13,50	9,40
	15 lat pw	13,22	14,10	10,55	16,67
	20 lat pw	7,49	15,86	4,22	15,38
	25 lat pw	4,85	11,89	6,75	9,83
	30 lat pw	0,44	8,37	2,11	9,83
	dożywotnie pw	1,32	18,06	2,11	15,81
	kara śmierci	0,00	2,64	0,00	2,99

Źródło: Opracowanie własne na podstawie autorskiego kwestionariusza ankiety.

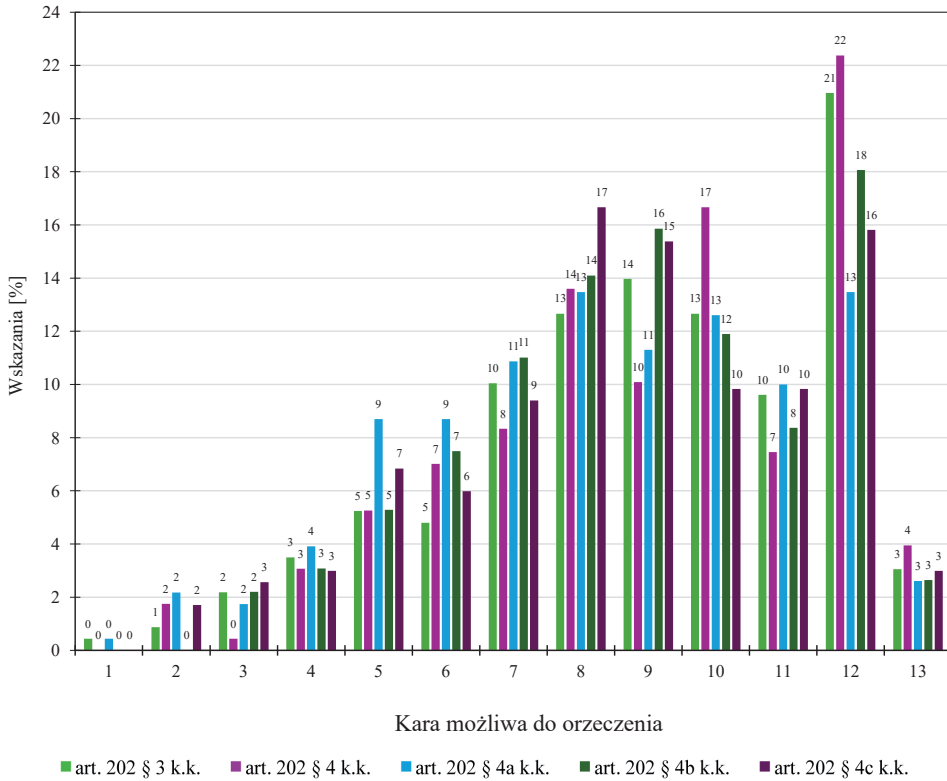
W kolejnym pytaniu ankietowani zostali zapytani o preferencje w zakresie najniższego i najwyższego wymiaru kary z art. 202 § 4b i § 4c k.k. (por. tab. 2). Odnośnie do pierwszego z przestępstw grupa badawcza wyraziła największą aprobatę dla kary 10 lat pozbawienia wolności jako najniższej za wskazany czyn zabroniony i kary dożywotniego pozbawienia wolności jako najwyższej. Co do § 4c – większość podzieliła pogląd za możliwością wymierzenia kary 5 lat pozbawienia wolności jako najniższej za to przestępstwo i kary dożywotniego pozbawienia wolności w opcji najwyższej. Jak widać, preferencje respondentów w zakresie karania sprawców wskazanych przestępstw znacznie wybiegają poza obecnie możliwe do zasądzenia sankcje.

Wykres 1. Najniższa kara za przestępstwa z art. 202 § 3, § 4, § 4a, § 4b i § 4c k.k.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie autorskiego kwestionariusza ankiety.

Wykres 2. Najwyższa kara za przestępstwa z art. 202 § 3, § 4, § 4a, § 4b i § 4c k.k.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie autorskiego kwestionariusza ankiety.

Tabela 3. Zmiana granicy ochrony (w %)

Zmiana granicy ochrony z art. 202 k.k.	§ 3	§ 4	§ 4a	§ 4b	§ 4c
Nie, 18 lat to właściwa granica	86,38	87,66	88,09	87,76	89,08
Tak, do 17 lat	3,40	3,83	3,40	2,95	2,52
Tak, do 16 lat	6,38	4,68	5,53	5,91	5,04
Tak, do 15 lat	3,83	3,83	2,98	3,38	3,36

Źródło: Opracowanie własne na podstawie autorskiego kwestionariusza ankiety.

Respondenci zapytani w ankiecie o możliwość zmiany granicy wieku ofiar pokrzywdzonych przestępstwami określonymi w art. 202 k.k. bezwzględną większością opowiedzieli się za utrzymaniem obecnej granicy 18 lat (por. tab. 3). Między 4,68% a 6,38% ankietowanych wskazało, że wiek ochronny dzieci pokrzywdzonych wskazanymi czynami zabronionymi można by zmniejszyć do 16 lat. Zbliżone wyniki uzyskano co do opcji zmiany granicy ochronnej wieku w kontekście lat 15 i 17.

3.4. Badania statystyczne kar wymierzanych przez sądy

W tym podrozdziale przedstawiono statystykę kar wymierzanych przez sądy za przestępstwa z art. 202 k.k. w latach 2016–2020.

Przedstawione dane pochodzą z opracowania Ministerstwa Sprawiedliwości *Prawomocnie skazani dorośli wg rodzajów przestępstw i wymiaru kary – czyn główny w latach 2008–2020*.

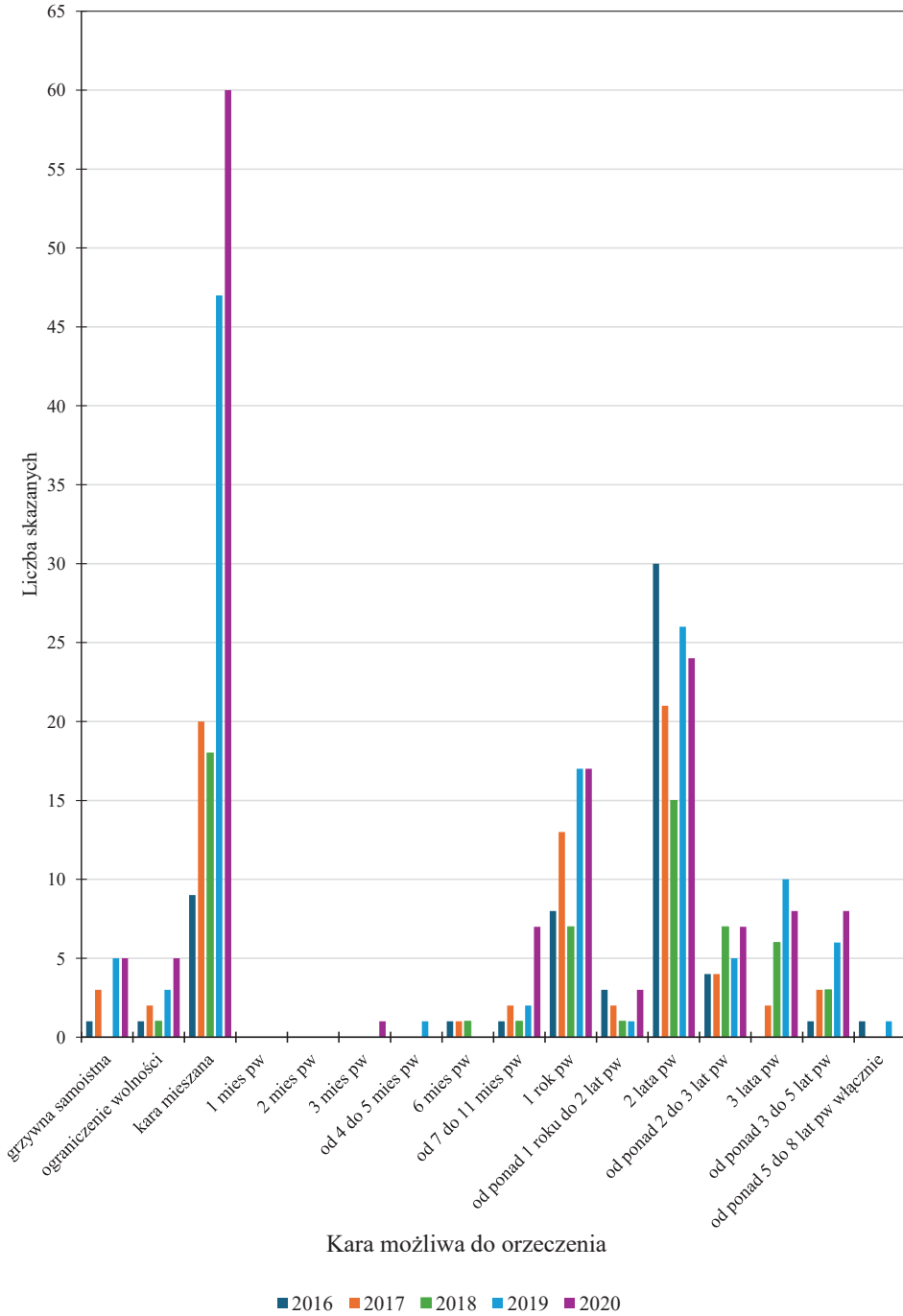
Tabela 4. Liczba skazanych za przestępstwo z art. 202 § 3 k.k. według rodzaju kary

Wymierzona kara	Art. 202 § 3 k.k.				
	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020
grzywna samoistna	1	3	0	5	5
ograniczenie wolności	1	2	1	3	5
kara mieszana	9	20	18	47	60
1 mies. pw	0	0	0	0	0
2 mies. pw	0	0	0	0	0
3 mies. pw	0	0	0	0	1
od 4 do 5 mies. pw	0	0	0	1	0
6 mies. pw	1	1	1	0	0
od 7 do 11 mies. pw	1	2	1	2	7
1 rok pw	8	13	7	17	17
od ponad 1 roku do 2 lat pw	3	2	1	1	3
2 lata pw	30	21	15	26	24
od ponad 2 do 3 lat pw	4	4	7	5	7
3 lata pw	0	2	6	10	8
od ponad 3 do 5 lat pw	1	3	3	6	8
od ponad 5 do 8 lat pw włącznie	1	0	0	1	0

Źródło: *Opracowanie Ministerstwa Sprawiedliwości. Prawomocnie skazani dorośli wg rodzajów przestępstw i wymiaru kary – czyn główny w latach 2008–2020*. Pobrano z: <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie> [dostęp: 13.06.2024].

Na podstawie art. 202 § 3 k.k. najwięcej skazań w 2016 r. – 30, było na karę 2 lat pozbawienia wolności; w 2017 r. – 21 także na 2 lata i 20 na kary mieszane. W latach 2018–2020 również najwięcej skazań było na kary mieszane. W dwóch ostatnich z prezentowanych lat można ogółem zaobserwować znacznie większą liczbę skazań w porównaniu z latami wcześniejszymi (por. tab. 4).

Wykres 3. Liczba skazanych za przestępstwo z art. 202 § 3 k.k. według rodzaju kary

Źródło: Opracowanie Ministerstwa Sprawiedliwości. Prawomocnie skazani dorośli...

Tabela 5. Liczba skazanych za przestępstwo z art. 202 § 4 k.k. według rodzaju kary

Wymierzona kara	Art. 202 § 4 k.k.				
	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020
grzywna samoistna	0	0	1	0	2
ograniczenie wolności	0	0	1	0	0
kara mieszana	0	0	2	2	2
1 mies. pw	0	0	0	0	0
2 mies. pw	0	0	0	0	0
3 mies. pw	0	0	0	0	0
od 4 do 5 mies. pw	0	0	0	0	0
6 mies. pw	0	0	0	0	0
od 7 do 11 mies. pw	0	0	0	2	0
1 rok pw	2	6	9	11	8
od ponad 1 roku do 2 lat pw	4	1	3	1	4
2 lata pw	1	0	0	0	1
od ponad 2 do 3 lat pw	0	0	0	0	0
3 lata pw	0	0	1	2	1
od ponad 3 do 5 lat pw	0	0	0	1	1

Źródło: Opracowanie Ministerstwa Sprawiedliwości. Prawomocnie skazani dorośli...

Patrząc na liczbę skazań na gruncie art. 202 § 4 k.k. w latach 2016–2020, można zauważyć ich minimalną liczbę – po 7, 17 i 19 w skali roku. Najwięcej ich ogółem było w 2018 i 2019 r. na karę 1 roku pozbawienia wolności (por. tab. 5).

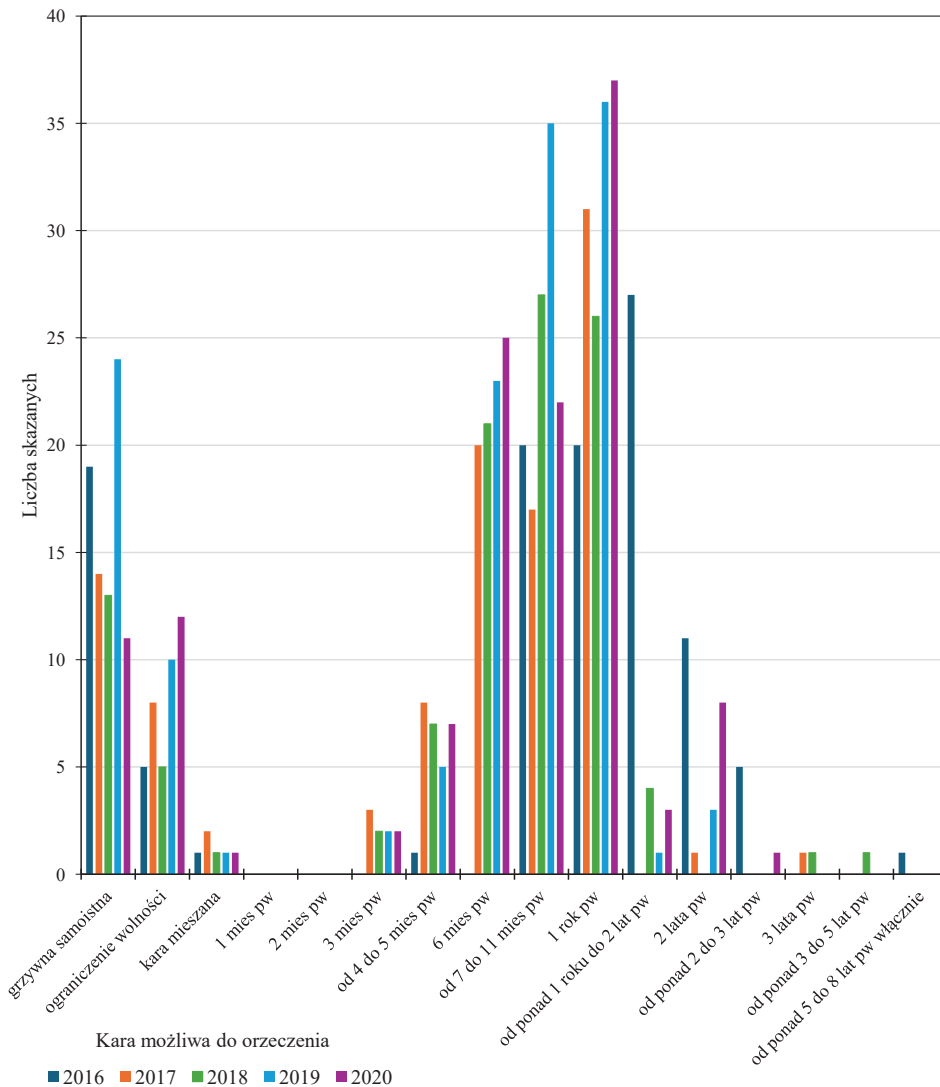
Tabela 6. Liczba skazanych za przestępstwo z art. 202 § 4a k.k. według rodzaju kary

Wymierzona kara	Art. 202 § 4a k.k.				
	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020
grzywna samoistna	19	14	13	24	11
ograniczenie wolności	5	8	5	10	12
kara mieszana	1	2	1	1	1
1 mies. pw	0	0	0	0	0
2 mies. pw	0	0	0	0	0
3 mies. pw	0	3	2	2	2
od 4 do 5 mies. pw	1	8	7	5	7
6 mies. pw	0	20	21	23	25
od 7 do 11 mies. pw	20	17	27	35	22
1 rok pw	20	31	26	36	37
od ponad 1 roku do 2 lat pw	27	0	4	1	3
2 lata pw	11	1	0	3	8
od ponad 2 do 3 lat pw	5	0	0	0	1
3 lata pw	0	1	1	0	0
od ponad 3 do 5 lat pw	0	0	1	0	0
od ponad 5 do 8 lat pw włącznie	1	0	0	0	0

Źródło: Opracowanie Ministerstwa Sprawiedliwości. Prawomocnie skazani dorośli...

Na podstawie zestawienia przedstawionego w tabeli 6 można stwierdzić, że największa liczba skazań z art. 202 § 4a k.k. w 2016 r. była w zakresie kary od ponad 1 roku do 2 lat pozbawienia wolności. W kolejnym roku najwięcej skazań – 31 – było na karę 1 roku pozbawienia wolności; podobnie w dwóch ostatnich z prezentowanych lat. Natomiast w 2018 r. przeważała kara od 7 do 11 miesięcy pozbawienia wolności.

Wykres 4. Liczba skazanych za przestępstwo z art. 202 § 4a k.k. według rodzaju kary

Źródło: Opracowanie Ministerstwa Sprawiedliwości. Prawomocnie skazani dorośli...

W zakresie przestępstwa określonego w art. 202 § 4b k.k. w 2017 r. wystąpiło tylko 1 skazanie na grzywnę samoistną, w 2018 r. 2 skazania na grzywnę samoistną, w 2019 r. 1 skazanie na karę od 4 do 5 miesięcy pozbawienia wolności i w kolejnym roku: 1 skazanie na karę od ponad 1 roku do 2 lat pozbawienia wolności, 1 skazanie na karę 6 miesięcy pozbawienia wolności, 3 skazania na karę ograniczenia wolności i 2 razy orzeczono grzywnę samoistną³². Z kolei odnośnie do art. 202 § 4c k.k. było tylko 1 skazanie w 2019 r. na karę 6 miesięcy pozbawienia wolności³³.

4. Podsumowanie

Pornografia dziecięca jest wykorzystywana celem osiągnięcia odpowiedniego poziomu podniecenia i zapewnienia gratyfikacji seksualnej. Dla wielu sprawców tego przestępstwa oglądanie pornografii dziecięcej i fantazje z tym związane stanowią jedynie wstęp do prawdziwej aktywności seksualnej, która może być źródłem dużych korzyści majątkowych.

Rozwój Internetu i mediów społecznościowych, dostępnych szeroko dzięki posiadanym przez większość ludzi smartfonom, wpływa niewątpliwie na skalę wykorzystywania seksualnego dzieci. W związku z tym Policja oraz różnego rodzaju organizacje krajowe i międzynarodowe prowadzą działania operacyjne mające na celu zwalczanie pornografii dziecięcej. Walka z tym zjawiskiem powinna być jednym z ważniejszych kierunków polityki kryminalnej. Przestępczość internetowa kusi sprawców przestępstw seksualnych dostępnością, złudną anonimowością i poczuciem bezkarności. Internet staje się miejscem nieakceptowanych społecznie form aktywności seksualnej, dlatego tak ważna jest profilaktyka, aby zapobiec temu zjawisku, a na pewno zminimalizować je.

Celem przeprowadzonego badania było poznanie światopoglądu opinii publicznej odnoszącego się do preferencji co do wymiaru najniższej i najwyższej kary pozbawienia wolności w zakresie przestępstw określonych w art. 202 k.k. Wskazane przez ankietowanych opinie o karalności za przywołane czyny zabronione znacznie odbiegają od granic określonych w kodeksie oraz od kar orzekanych przez sądy w praktyce.

Jednoznacznie widać, że poglądy respondentów charakteryzowały się dużą surowością, co szczególnie można zauważyć w tym, że odnośnie do górnej granicy kary jako najwyższej ze wskazanych do wymierzenia

³² *Opracowanie Ministerstwa Sprawiedliwości. Prawomocnie skazani dorośli wg rodzajów przestępstw i wymiaru kary – czyn główny w latach 2008–2020*. Pobrano z: <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie> [dostęp: 13.06.2024].

³³ *Ibidem*.

z art. 202 § 3, § 4, § 4 a–c k.k. zaznaczali oni przede wszystkim karę dożywotniego pozbawienia wolności, co znacznie przekracza dostępne obecnie sankcje.

Z pewnością określenie nowych granic ustawowego zagrożenia karą pozbawienia wolności z art. 202 § 3 k.k. należy ocenić pozytywnie, jednakże patrząc na wyniki ankiety opracowanej na rzecz niniejszego artykułu, wskazane sankcje są i tak za niskie. Preferowane przez badanych były długoterminowe kary pozbawienia wolności, a nawet sporadycznie wprowadzenie kary śmierci, której obecnie nie ma w ustawodawstwie polskim. Przeprowadzona ankieta miała także na celu zbadanie opinii ankietowanych właśnie odnośnie do wprowadzenia do ustawodawstwa polskiego kary śmierci za omawiane przestępstwa. A w związku z tym, że zdarzało się, iż respondenci zaznaczali tę opcję, uzasadniona została celowość umieszczenia tej opcji w kafeterii pytań.

Z kolei na podstawie badań przeprowadzonych przez Aleksandrę Szymanowską można stwierdzić, że największy wpływ na stosunek do wykorzystywania dzieci w zakresie produkcji materiałów pornograficznych mają: wiek, poziom wykształcenia oraz stosunek do wiary i praktyk religijnych³⁴. Jak wynika z badań przedstawionych w niniejszym artykule, wykorzystywanie dzieci do produkcji zdjęć i filmów pornograficznych potępiło 98% badanych, w tym zdecydowane potępienie wyraziło ok. 91%³⁵. Częściej zdecydowane potępienie wyrażały osoby starsze, zwłaszcza w wieku 60 i więcej lat (96%), będące emerytami (94%), żyjące w związkach małżeńskich (94%), zaś istotnie rzadziej omawiany czyn spotkał się ze zdecydowanym potępieniem osób w wieku 20–29 lat (85%), będących pannami i kawalerami (86%) oraz uczniami i studentami (86%), legitymujących się wykształceniem na poziomie zasadniczego zawodowego (88%) oraz określających się jako niewierzące i niepraktykujące (87%)³⁶. Zaprezentowane kwestie z pewnością wymagają dalszych, pogłębionych interdyscyplinarnych badań naukowych.

Bibliografia

Literatura

Górniok O., Hoc S., Przyjemski S.M.: *Kodeks karny. Komentarz. T. 3: (art. 117–363)*. Wydawnictwo ARCHE, Gdańsk 1999.

³⁴ Por. A. Szymanowska: *Polacy wobec przestępstw i karania*. Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008, s. 181.

³⁵ Ibidem, s. 180.

³⁶ Ibidem, s. 180–181.

- Hypś S.: *Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności*. W: *Kodeks karny. Komentarz*. Red. A. Grześkowiak, K. Wiak. Wyd. 5. C.H.Beck, Warszawa 2018, s. 1006–1054.
- Kunicka-Michalska B.: *Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności popełniane za pośrednictwem systemu informatycznego*. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław–Warszawa–Kraków 2004.
- Kunicka-Michalska B., Wojciechowska J.: *Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania, wolności seksualnej i obyczajności oraz czci i nietykalności cielesnej*. Rozdział XXIII, XXIV, XXV i XXVII Kodeksu karnego. Komentarz. C.H.Beck, Warszawa 2001.
- Piórkowska-Flieger J.: *Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności*. W: *Kodeks karny. Komentarz*. Red. T. Bojarski. Wyd. 7. Wolters Kluwer, Warszawa 2016, s. 560–595.
- Rodzinkiewicz M.: *Rozdział XXV k.k. Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności*. W: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117–277*. T. 2. Red. A. Zoll. Zakamycze, Kraków 2006, s. 645–679.
- Szymanowska A.: *Polacy wobec przestępstw i karania*. Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008.
- Warylewski J.: *Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności*. Rozdział XXV kodeksu karnego. Komentarz. C.H.Beck, Warszawa 2001.
- Warylewski J., Nazar K.: *Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności*. W: *Kodeks karny. Komentarz*. Red. R.A. Stefański. Wyd. 6. C.H.Beck, Warszawa 2023, s. 1360–1438.
- Wojtasik Ł.: *Pedofilia i pornografia dziecięca w Internecie*. W: *Wykorzystywanie seksualne dzieci. Teoria, badania, praktyka*. Red. M. Sajkowska. Fundacja „Dzieci Niczyje”, Warszawa 2003, s. 54–71.

Akty prawne

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/93/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie zwalczania niegodziwego traktowania w celach seksualnych i wykorzystywania seksualnego dzieci oraz pornografii dziecięcej, zastępująca decyzję ramową Rady 2004/68/WSiSW. Dz.Urz. UE L nr 335 z 2011 r.
- Konwencja Rady Europy o cyberprzestępczości, sporządzona w Budapeszcie dnia 23 listopada 2001 r. Dz.U. 2015, poz. 728.
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny. T.j. Dz.U. 2024, poz. 17.
- Ustawa z dnia 4 kwietnia 2014 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw. Dz.U. 2014, poz. 538.
- Ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw. Dz.U. 2022, poz. 2600.

Orzecznictwo

- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 lutego 1987 r. WR 28/87. OSNKW 1987, nr 9–10, poz. 85.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 1988 r. V KRN 247/88. OSNKW 1989, nr 1, poz. 12.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 2010 r. IV KK 173/10. OSNwSK 2010, nr 1, poz. 2302.

Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 27 września 2012 r. II AKa 171/12 [Legalis].

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 stycznia 2020 r. V KK 655/19 [Legalis].

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 2021 r. IV KK 251/20 [Legalis].

Źródła internetowe

Opracowanie Ministerstwa Sprawiedliwości. Prawomocnie skazani dorośli wg rodzajów przestępstw i wymiaru kary – czyn główny w latach 2008–2020. Pobrano z: <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie> [dostęp: 13.06.2024].